

XIX МАЈСКО
САВЕТОВАЊЕ

ПРАВНА РЕГУЛАТИВА УСЛУГА У НАЦИОНАЛНИМ ЗАКОНОДАВСТВИМА И ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

УРЕДНИК:
Драган Вујисић

Крагујевац
2023.

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
Институт за правне и друштвене науке

**ПРАВНА РЕГУЛАТИВА УСЛУГА
У НАЦИОНАЛНИМ ЗАКОНОДАВСТВИМА
И ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ**

Уредник
ДРАГАН ВУЈИСИЋ

Крагујевац
2023.

ПРАВНА РЕГУЛАТИВА УСЛУГА У НАЦИОНАЛНИМ ЗАКОНОДАВСТВИМА И ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Зборник реферата по позиву са Међународног научног скупа одржаног 19. и 20. маја 2023. године, на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.

Међународни научни одбор Мајског саветовања:

Проф. др Маркус Фаро де Кастро, Правни факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Данче Манолева-Митровска, Правни факултет "Јустинијан I", Универзитета "Кирил и Методије" Скопље; Проф. др Миха Јухарт, Правни факултет Универзитета у Љубљани; Проф. др Бланка Качер, Правни факултет Свеучилишта у Сплиту; Проф. др Един Ризвановић, Правни факултет Универзитета "Џемал Биједић" у Мостару; Проф. др Снежана Миладиновић Дробнич, Правни факултет Универзитета Црне Горе; Проф. др Миодраг Мићовић, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац
телефон: (034) 306 513, 306 504
телефакс: (034) 306 540
е-пошта: faculty@jura.kg.ac.rs
веб: <http://.jura.kg.ac.rs>

РЕЦЕНЗЕНТИ Проф. др Снежана Миладиновић Дробнич
Проф. др Миодраг Мићовић
Проф. др Игор Камбовски

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Снежана Соковић

УРЕДНИК: Проф. др Драган Вујисић

ШТАМПА: Графичка радња "кварк", Краљево

ТИРАЖ: 100

ISBN 978-86-7623-121-8

Штампање Зборника подржало Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије

САДРЖАЈ

Пословне и прометне услуге

1. Др Срећко Јелинић, редовни професор
ОТКУП ПОТРАЖИВАЊА ИЛИ ПРОДАЈА ДУГОВАЊА
КАО ПРАВНИ ПОСАО У ТРЖИШТУ КАПИТАЛА –
изазови за нову правну регулативу 3
2. Др Зоран Миладиновић, редовни професор
ОБАВЕЗЕ ПРЕВОЗНИКА ПРЕМА ЛИЦИМА
СА ИНВАЛИДИТЕТОМ КАО КОРИСНИКА УСЛУГА ПРЕВОЗА
ПРЕМА ПРОПИСИМА ЕУ И ПРОПИСИМА СРБИЈЕ 19
3. Др Светислав Јанковић, ванредни професор
ПРОЦЕДУРАЛНА НЕПОТПУНОСТ ОСТВАРИВАЊА
ПУТНИЧКИХ ПРАВА У ВАЗДУШНОМ САОБРАЋАЈУ 57
4. Др Катаржина Шћепанска, доценткиња
ПРАЗНО ГЛАСАЊЕ И ПРИНЦИП НЕДЕЉИВОСТИ АКЦИЈЕ –
ПРАВНИ ОКВИР У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ (И ПРИМЕРИ
ЊЕГОВЕ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ У ПОЉСКОМ ПРАВУ) 75
5. Др Биљана Гавриловић Грбовић, доценткиња
ПРАВНОИСТОРИЈСКИ ПОГЛЕД НА ЖЕЛЕЗНИЧКО ПИТАЊЕ
НА ПРОСТОРУ СРБИЈЕ 91
6. Александра Секулић, сарадница у настави
УТИЦАЈ АКТУЕЛНИХ ПРИВРЕДНИХ И ДРУШТВЕНИХ КРЕТАЊА
НА ЗАШТИТУ ПУТНИКА У АВИО-САОБРАЋАЈУ 103

Финансијске и банкарске услуге

1. Др Милан Палевић, редовни професор
ПРИМЕНА *BALANCED SCORECARD* МОДЕЛА
У БАНКАРСКОМ ПОСЛОВАЊУ 119
2. Др Јелена Милосављевић Ников,
ЦЕНТРАЛНА БАНКА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
И У НЕКИМ УПОРЕДНИМ ПРАВИМА СА ПОСЕБНИМ
ПОГЛЕДОМ НА ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ ЧЛАНИЦА ЕУ
И ЕВРОПСКЕ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ 131
3. Андрија Поповић, сарадник у високом образовању
ВРСТЕ ФИНАНСИЈСКИХ УСЛУГА И ЗАШТИТА
КОРИСНИКА ФИНАНСИЈСКИХ УСЛУГА 145

5. Др Игор Камбовски, редовни професор ВАНСУДСКО РЕШАВАЊЕ СПОРОВА - АРБИТРАЖА И МЕДИЈАЦИЈА	1051
6. Др Владимир Козар, редовни професор ОСНОВИ ЗА ИСКЉУЧЕЊЕ ПРИВРЕДНОГ СУБЈЕКТА ИЗ ПОСТУПКА ЈАВНЕ НАБАВКЕ	1063
7. Др Дејан Бодул, ванредни професор Мр Јурица Поточњак НОВО УРЕЂЕЊЕ ПАРНИЧНИХ ТРОШКОВА	1093
8. Др Александра Павићевић, доценткиња РАЗГРАНИЧЕЊЕ ИЗМЕЂУ РЕГИСТРОВАНЕ ЗАЛОГЕ И ФИДУЦИЈАРНОГ ПРЕНОСА СВОЈИНЕ КАО РЕАЛНЕ ГАРАНЦИЈЕ	1119
9. Владимир Врховшек, судија Вишег суда у Београду Маст. Сандра Ђорђевић, Правосудна академија УГОВОР У КОРИСТ ТРЕЋЕГ ЛИЦА – ОДСТУПАЊЕ ОД НАЧЕЛА <i>INTER PARTES</i>	1141
10. Александра Муласмајић Грујић, сарадница у настави ЗАСНИВАЊЕ РАДНОГ ОДНОСА С МАЛОЛЕТНИКОМ СА ОСВРТОМ НА ДИРЕКТИВУ БР. 94/33/ЕЗ	1151

Liability of Providers and Protection of Service Users' Rights

1. Gordana Stanković, Ph.D., Full-time Professor
Marijana Dukić Mijatović, Ph.D., Associate Professor
THE RIGHT TO USE THE SERVICES OF A SIGN LANGUAGE
INTERPRETER IN CIVIL COURT PROCEEDINGS 841
2. Borko Mihajlović, Ph.D., Assistant Professor
INTERNET ADVERTISING AND CONSUMER PROTECTION 861
3. Jovana Brašić Stojanović, Ph.D., Assistant
THE SERVICES OF GENERAL ECONOMIC INTEREST
AND USER PROTECTION 877

Services and Criminal Responsibility

1. Snežana Soković, Ph.D., Full-time Professor
HOUSE ARREST - CONTROVERSIAL ISSUES
OF IMPOSITION AND EXECUTION 895
2. Zoran Pavlović, Ph.D., Full-time Professor
CRIMINAL BEHAVIOR AND LEGAL FRAMEWORK
FOR THE PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS
WITH REFERENCE TO COMPLIANCE WITH EUROPEAN STANDARDS 917
3. Marija Milojević, LL.M., Research Associate
MONETARY CLAIMS EXECUTED ON THE COMPENSATION
FOR WORK EARNED BY SUBJECTS DEPRIVED OF LIBERTY-
LEGISLATION AND LEGAL PRACTICE IN RS 939
4. Jelena Stanisavljević, PhD Student
MEDICAL AND CRIMINAL ASPECTS OF ILLEGAL ABORTION 957

Services and Other Related Issues

1. Stefan Šokinjov, Ph.D., Full-time Professor
REFUSAL TO PROVIDE SERVICES 977
2. Slavko Đorđević, Ph.D., Full-time Professor
AUTHORITY OF AGENT GIVEN ABROAD FOR CONCLUSION
OF CONTRACTS FOR TRANSFER OF IMMOVABLE PROPERTY LOCATED
IN DOMESTIC STATE – SOME REMARKS FROM THE VIEW
OF SERBIAN AND MONTENEGRIN PRIVATE INTERNATIONAL LAW 991

*Др Игор Камбовски, редовни професор
Правног факултета Универзитета „Гоце Делчев“
у Штипу, Северна Македонија*

УДК: 347.91/.95

DOI: 10.46793/XIXMajsko.1051K

ВАНСУДСКО РЕШАВАЊЕ СПОРОВА - АРБИТРАЖА И МЕДИЈАЦИЈА

Резиме

У свакој демократској држави, вођеној владавином права, правосудни систем је огледало демократије, људских права и слободе. Строги правни и друштвени стандарди који се односе на судство временом постају уски или помало неефикасни, а потреба за правдом је ултимативна. Судови су под константном лупом стручне, научне, домаће и међународне јавности и јавност је најчешће незадовољна ефикасношћу правосудног система, сматрајући да исти не пружа ефикасну и јефтину заштиту права у разумном року и не искључује споредне, политичке и сличне утицаје на поступање суда. Ово намеће потребу проналажења решења за повећање ефикасности правосудног система, без напуштања основних принципа и постулата на којима се он заснива. Нови, рационалнији трендови и средства за постизање таквих циљева проузрокују реформе правосуђа у правцу дејудисијализације, применом алтернативних метода за решавање спорова. Обим реформи правосуђа на глобалном нивоу укључује следеће основне циљеве: 1) убрзање приступа правди убрзањем и поједностављењем судских поступака; 2) растерећење судова од нагомиланих предмета, који би се могли решити у другом, вансудском поступку. Алтернативно решавање спорова (АРС) је општи назив за метод вансудског споразумевања и поравнања који обухвата, пре свега, арбитражу и медијацију, као два главна поступка неформалног посредовања и одлучивања. Израз АРС се односи на било који поступак који значи алтернативу, односно замену за судски поступак, вансудски начин решавања спорова. Могућност алтернативних процедура унапред није ограничена, па се појављивање нових метода АРС-а не може ограничити или искључити. Основна разлика између алтернативног поступка и класичног судског поступка је у томе што се спор за чије решавање је надлежан суд решава без формалности судског поступка, односно не решава га суд. У поређењу са судским поступцима, алтернативни поступци су много флексибилнији и прилагодљивији природи спора. Такође, алтернатива значи

растерећење суда и уштеду времена и новца за странке, као и бржи приступ правди, односно решавање спора.

Кључне речи: правосудни систем, медијација, арбитража, суђење

1. Увод

Јачање позиције суда као централне институције демократске државе и његова трансформација из државног органа у јавну службу правде, чија је основна функција примена закона и заштита људских права и слобода, у свом пословању има и негативну последицу огромног повећања броја судских предмета. На пораст спорова који траже и добију судски исход утиче велики број фактора, од којих су најважнији: пораст конфликтности у друштву, који иде паралелно са подизањем свести о субјективним правима и интересима, хипертрофија правних норми и слабљење њихове предпостављене нормативне моћи, ерозија других државних механизма за примену закона (посебно администрације) и, уз све то, подизање значаја права на судску заштиту грађана и њиховог поверења у суд.

Основни принципи судске самосталности, независности и непристрасности, као и ефикасност, ефективност и брзина судског решавања спорова (каже се: "закаслела правда је исто што и неправда"), суочавају се са бројним практичним проблемима пренатрпаношћу судова са предметима различитим по врсти и тежини. Јавност је највећим делом незадовољна ефикасношћу правосудног система, који не пружа разумно брзу и јефтину заштиту права у разумном року и искључење споредних, политичких и сличних утицаја на одлучивање суда. Ово намеће потребу проналажења решења за повећање ефикасности правосудног система, без напуштања основних принципа и постулата на којима се он заснива. Нови правац „дејудизијализације“ појављује се као концепт који промовише општеприхваћена решења и препоручене стандарде у документима међународних асоцијација и организација који одговарају декларисаним основним слободама и правима у њима, посебно праву на суђење у разумном року. Стандарди за брзину и поједностављење грађанског парничног поступка изведени су из права на суђење "у разумном року". Могућности за постизање таквог циља обично су повезане са правним системима и традицијама држава, а изражавају се кроз различита решења: доношење одлука по хитном поступку, када се тужени одрекао заштите и правних лекова (код „налога за плаћање“, а ако се тужени успротиви, парница почиње, али терет доказивања се преноси на оног ко је покренуо такав поступак); прихватање хитног поступка када је вредност спора испод одређеног минималног износа (суђење у „споровима мале вредности“), постављање кратких рокова за извођење доказа, искључење адвоката, одрицање од права на жалбу итд.

Алтернативе традиционалним парницама постоје већ много година, али алтернативно решавање спорова (АРС) као формална техника и прихваћена пословна пракса појавило се 1970-их година у САД. За већину људи, АРС значи било који метод решавања спорова осим парнице, што је исправно само ако парница укључује не само предмете који стварно иду на суђење, већ и парнице које се решавају пре него што дођу на суд. Ова поента је важна из два разлога. Прво, значајан број тужби се решава вансудским путем, већина њих практично у ходницима суда, након месеци или година припрема и трошкова. Неки од ових трошкова су неопходни, али, у целини, огромне количине времена и новца се троше на припрему догађаја који се, на крају, не дешавају. Друго, само покретање тужбе доводи до супротстављања мишљења и ставова, које онда даје свој огроман допринос трошковима, кашњењу и анимозитету и непријатељству међу странкама.

2. Алтернативе суђења

Постоји неколико битних разлика између АРС и судских поступака, које се односе на: странке, предмет, ток и резултате решавања спора. Судски поступак води суд и у њему странке имају статус учесника који утичу на доношење одлуке само посредно, износећи своје предлоге, тврдње, доказе и аргументе у прилог одлуке коју доноси суд. У АРС, странке саме одлучују, уз могуће учешће треће стране, посредника (арбитра, медијатора), који има улогу да помогне у проналажењу решења прихватљивог за обе стране. Предмет судског поступка је утврђивање чињеница и примена закона од стране суда, а одвија се кроз законом прописане строге облике и форме поступања свих учесника, који теже коначном резултату – доношењу одлуке која је законита и решавање спора. АРС нема за предмет рада утврђивање чињеница, које је ограничено тужбеним захтевом, нити давање тим чињеницама одређене правне форме, коначно обликоване у одлуци (пресуди), већ решавање сукоба између странака. Сукоб (спор) међу њима се никада не ограничава на одређене чињенице, већ се увек изражава као међуљудски однос који укључује и друге рационалне и емоционалне елементе (неки индиректни циљ који странка жели да постигне, нетрпељивост између њих и сл.). Без превазилажења основног сукоба, доношење било какве одлуке у судском поступку не решава коначно спор између страна и не нормализује међуљудске односе међу њима, већ их може додатно пореметити (једну пресуду може пратити тужба странке која је изгубила спор, осуђени учинилац може да узврати, такође тужбом за увреду и сл.). Напротив, АРС омогућава закључење споразума између њих, који има дужи и свеобухватнији ефекат и решава не само конкретан разлог спора већ и његов дубљи узрок.

Процесне радње суда и странака у поступку имају строго дефинисану форму и садржај, а цео ток поступка је формализован процесним нормама које предвиђају поступак у његовом току (подношење тужбе, одговор туженог,

главни претрес који се одвија по одређеном редоследу, доказни поступак, завршне речи и сл.). Постојање рокова за предузимање одређених радњи, неопходних за обезбеђење процесне дисциплине, те брзине и економичности поступка, може довести странке у ситуацију да изгубе спор само из формалног разлога пропуштања рока (за подношење доказа, жалбу и сл.). Све ово подразумева проток неопходног времена за решавање спора, што отежава положај обе стране: странке чија су права заиста угрожена или повређена, и странке која је евентуално неоправдано укључена у спор као тужени. APC не подлеже тако строгим формалностима и спроводи се по правилима која су флексибилна и подређена главном циљу: помирењу и постизању споразума између страна.

Основни принцип у алтернативном поступку је одлучивање од стране самих странака, што представља широк оквир за модификацију правила понашања према њиховој вољи и природи спора. Динамика његовог решавања не зависи од поштовања неких формалних процедуралних правила, већ од напретка и приближавања воље обе стране за постизање споразума. Са друге стране, резултат судског поступка је одлука суда на основу утврђеног чињеничног стања. Оно је нужно ограничено, прво, захтевом за постојање објективне и субјективне истовестности са тужбеним захтевом и личношћу туженог, а узгред и са чињеничним поступком који се утврђује доказима и увек се јавља у виду „процедуралне (доказане) истине“. APC није стриктно ограничен на унапред одређен предмет спора, већ га може проширити и на друге елементе који утичу на однос између две стране (што значи да нема објективног идентитета). Алтернативни поступак може укључити и трећа лица, која могу да постану део коначног поравнања у постизању споразума (на пример, стране у грађанском спору могу да се договоре о трећем лицу које се добровољно укључује у поравнање са намером да преузме дуг туженог). Дакле, за разлику од парница које резултирају пресудом која јасно прави разлику између победничке и губитничке стране, APC има за циљ победу обе стране, јер свака добија задовољење својих потраживања постигнутим споразумом. APC се, дакле, не појављују као алтернатива парницама и нема споредну улогу у решавању спорова, као што то тумачење имплицира самим именом (алтернатива нечему што се претпоставља да је редовно и нормално!). Напротив, такав метод по природи ствари претходи, односно комплементаран је и компатибилан са судским поступцима, осим када је реч о поступцима који за своје предмете имају спор од јавног интереса, јер је ближи природи закона и његовој аутоматској примени. Као што закон не би могао да функционише без углавном аутоматске примене правних норми од стране адресата, нормално је да се евентуални сукоби међу њима решавају непосредним поравнањем, без подношења тужби пред судом. Због свих ових посебности, APC има низ предности у односу на формалне парнице у свим споровима, које се јављају као симптом погоршања међуљудских односа између странака и не задиру у права и интересе трећих лица. Такви су случајеви спорова у породичним односима,

лакших дела увреде, клевете, телесних повреда, ситних крађа, повреда права потрошача, трговинских спорова, радних спорова, спорова по основу купопродајних уговора и др. Основна премиса за APC је сагласност страна у спору да уђу у процедуру за проналажење „пријатељског решења“, односно обострано прихватљивог споразума. Ово је битно ограничење обима овог метода, на које се може утицати ако се у правосудном систему уграде механизми који подстичу супротне стране на алтернативни поступак, истичући његове предности у односу на формални судски поступак¹.

3. Арбитража

Арбитража, која је у основи контрадикторна по природи и производи обавезујућу одлуку коју доноси трећа страна, је облик APC-а који највише личи на парницу. Одлука о тражењу арбитраже се понекад доноси након што је дошло до сукоба (спора), али много чешће стране имају клаузулу у уговору која их обавезује на арбитражу у споровима који проистичу из њиховог заједничког пословања. У радним односима, арбитражни споразуми су обично укључени као основа жалбених поступака наведених у колективном уговору. У теорији, арбитражна правила су тако постављена да дају широку слободу странкама да одлучују, али у пракси већина усваја процедуре које препоручују арбитражне асоцијације. У суштини, стране у спору бирају или једног арбитра или веће од арбитра (обично три), који затим саслушају доказе и аргументе адвоката и донесу правно обавезујућу одлуку, у релативно кратком року.

Зашто се треба унапред договорити о арбитражној надлежности у случају спора, нарочито код комерцијалних (трговачких) субјеката? Много је разлога због којих би требало преговарати о надлежности арбитраже. Неки од разлога су следећи:

1. Непристрасност у одлучивању – избором арбитра странке могу на најмању могућу меру смањити ризик непристрасности у одлучивању.

2. Стручност - арбитраи који учествују у решавању спорова су познати и признати стручњаци у својој области и дужни су да дају писмену изјаву о својој независности и непристрасности у поступку.

3. Степени одлучивања – у арбитражном поступку о предмету спора се одлучује у једном степену.

4. Брзина поступка - уобичајено трајање арбитражног поступка је 6-9 месеци.

5. Кратки рокови – рокови које је Арбитражно веће одредило за доставу поднесака не би требало да буду дужи од 30 дана.

---

¹ <https://www.beyondintractability.org/bksum/moore-mediation>, приступ страници 22.03.2023.

6. Поверљивост – Арбитражна саслушања су затворена за јавност, сва документација у вези са арбитражним поступком сматра се поверљивом, а одлука се може објавити само у договору са странкама.

7. Коначност и извршност арбитражне одлуке - Арбитражна одлука је коначна, извршна и обавезујућа за стране. Странке су дужне да без одлагања изврше пресуду, али ако се не изврши добровољно, може се извршити и принудно.

Међутим, упркос површној сличности са парницама, комерцијална арбитража је заиста алтернативни механизам. Према смерницама, стране у спору и даље могу да направе неке важне изузетке од правила. На пример, од арбитра се не захтева да имају правно образовање или искуство, па чак ни да поштују формална законска правила или доказе, осим ако то не налажу стране у спору. Генерално, арбитража је много мање формална од судског спора и захтева много мање времена и трошкова.

4. Медијација

Медијација је начин решавања спорова уз посредовање неутралног трећег лица, које својим деловањем помаже супротстављеним странама да постигну споразум. Медијација се у великој мери разликује од арбитраже по томе што неутрална трећа страна, посредник, медијатор, не намеће решење и не доноси коначну одлуку. Циљ медијације је да се помогне странкама да реше сопствени спор, тако да функције медијатора могу да варирају у зависности од личности и жеља странака и њихових адвоката, природе и историје спора, као и личности и вештине медијатора. Реч је о поступку у коме учествују обе стране у спору и посредник, а који има споразумну, неоптужујућу и несудску (вансудску) природу². Ова широка дефиниција појма медијације омогућава да се подвуку различити облици активности медијатора у решавању спора: од његовог пасивног присуства до активног учешћа, утицаја на обе стране да прихвате преговоре, предлагања решења и одвојене расправе са обе стране о предлозима, заједнички разговори и предлагање коначног договора. Штавише, медијација може бити ограничена на конкретан спор, а може се проширити и на друге околности у односу између две стране, које имају утицаја на конкретан спор. Коначно, не мора се ограничити на чињеничну и правну страну спора, већ може да обухвати и шире сегменте међусобних односа између две странке, укључујући емотивне и личне проблеме у комуникацији, који се јављају као препрека мирном решавању спора и успостављању нормалних односа међу њима. Ту су и: саветодавна (фацилитаторска) медијација, која се своди на пружање најбољег савета обема странама како да преговарају, и евалуативна

---

² Камиловска Зороска, Т., *Медијацијата како алтернатива на судењето – нека спорот стане договор*, Зборник радова: Актуелните прашања за државата и правото на Република Македонија и Руската Федерација, Том 2, Скопје, 2007, стр. 596.

медијација, која улази у суштину спора и предлаже решење. У току посредовања, добар медијатор би могао да предузме следеће радње, отприлике следећим редоследом: да подстакне учеснике да разговарају једни са другима; да им помогне да схвате природу и циљеве медијације; да пренесе поруке; да помогне странама да се договоре око дневног реда, или, ако то није могуће, да сам одреди дневни ред; да обезбеди погодно окружење за преговоре; да помогне учесницима у спору да схвате своје проблеме и извор њиховог сукоба; да ублажи нереална очекивања и исходе; да помогне учесницима да развију сопствене предлоге; да их доведе у фазу преговарања; и, коначно, да их убеди да међусобно усагласе мишљења и да обострано прихвате конкретну нагодбу или споразум до којег су сами дошли.

Полазећи од дефиниције спора као сукоба, неслагања између две стране за одређене слободе и права и правне интересе, медијација не мора бити ограничена на њене формално-правне аспекте, тако да лице које то обавља не мора имати правно образовање. У зависности од природе спора, потребу за посебним знањем медијатора могу задовољити: психолог, социјални радник, економиста, пољопривредник итд. Техника, односно начин посредовања такође је прилагођена природи спора. Тако, на пример, ако постоји висок степен непријатељства или нетолеранције између страна у спору, медијатор треба да предузме активност која ће утицати на емоционалну спремност страна да прихвате медијацију; ако су стране вољне да преговарају, а не знају како, да понуде могуће начине индивидуалне и заједничке комуникације о спорним питањима и слично.

Важни елементи медијације као облика APC су:

1. Слободно располагање и сагласност страна у циљу закључивања обострано прихватљивог споразума;
2. Неформалност преговарачког процеса;
3. Учесће и сарадња неутралног трећег лица (посредника) који подстиче и олакшава преговоре и може предложити коначан споразум;
4. Поверљива природа преговарачког процеса;
5. Могућност покретања или наставка судског поступка, у случају неуспеха медијације³.

Медијација се завршава: споразумом страна у спору, одлуком посредника да је преговарање неуспешно и да се због тога поступак обуставља, или изјавом једне од страна да се повлачи из преговора. Посебну улогу у преговорима има посредник, који мора бити независан и непристрасан, али последњу реч увек имају стране у спору: оне имају право да одлучују и остају „господари” у међусобном спору. Иако је због своје генезе поступак медијације приватна ствар страна у спору, он се у савременим судским системима постепено трансформише у „квази-јавни“ поступак, односно званичан метод решавања спора, регулисан законом. Поред добровољне медијације, у савременим

---

³ Камбовски, В., *Судско право*, 2-ри август, Штип, 2010, стр. 280.

законима о медијацији постоје различита решења за покретање медијације од стране судије или других органа (јавног тужилаштва), или за обавезну медијацију (обавезни покушај медијације)⁴.

Иако поступак медијације по својој природи нема одређен облик, већ је алтернатива формалном поступку, редовне и логичне фазе кроз које се пролази су: 1) покретање медијације од стране једне од страна или посредника; 2) почетак преговора; 3) фаза прикупљања и изношења чињеница, доказа и информација; 4) фаза утврђивања интереса странака; 5) фаза израде, вредновање мишљења и предлагање решења; 6) постизање споразума⁵.

Поред ширег прихватања различитих АРС-а, неколико важних аргумената у прилог медијацији истиче се у савременим правосудним системима. Од посебног значаја је констатација да је такав метод посебно погодан за спорове у којима учествују не само две, већ више страна, тако да се медијација појављује као погодан вид решавања запетљаних спорова, који би, подељени у више билатералних поступака, стварали нове спорове или би резултирали делимичним поравнањем. Ништа мање важан није и аргумент да је предност медијације одређивање и контрола поступка од стране странака у спору⁶. Ослобођене неких процесних формалности у виду процесних претпоставки, правила доказивања и сл., странке су у много равноправнијем положају у односу на судски поступак. Тиме тужилац губи доминантан процесни положај, али је истовремено ослобођен строгих формалних услова да докаже своју чињеничну тврдњу. Тужени прихвата или закључује нагодбу, која представља спремност да прихвати тужбени захтев у целости или делимично, али истовремено може да тражи извесно олакшање за себе (да призна само један део захтева итд.). Стога су медијације посебно погодне за спорове у које обе стране улазе без чврстог уверења у основаност и доказе тужбе, али и одбране од ње. У грађанским предметима, тужилац ће раније ући у поступак поравнања када не постоје поуздани докази који доказују противправност и кривицу окривљеног, а тужени ће то прихватити ако је крив, али рачуна на олакшање или не зна које доказе ће овлашћени тужилац имати и предложити. Флексибилност правила медијације, која одређују саме странке, повлачи огромне уштеде у времену и новцу, избегавањем судских трошкова, плаћања адвоката, вештака, личних трошкова странака итд. Упркос скупим судским поступцима, медијација може бити практично бесплатна или завршена уз минималне трошкове. Корист од оваквог избегавања трошкова користи не само странкама већ и држави: судови су растерећени таквих предмета, што смањује притисак на преоптерећени судски буџет, судије могу да посвете више времена

---

⁴ <http://nomcentarngo.com/obavezna-medijacija-zastita-prava-ili-stvaranje-vestacke-profesije/>, стр.9, приступ страници 08.03.2023.

⁵ <https://ipacademy.gov.mk/wp-content/uploads/2020/03/ppp-medijacija-roza-aleksova.pdf>, приступ страници 26.03.2023.

⁶ Кнежевић, Г., Павић, Б., *Арбитража и АДП*, Београд, 2009, стр. 232.

тежим и сложенијим судским предметима, смањују се трошкови Државног тужилаштва и др.

5. Закључак

Најважнији аргумент у корист арбитраже и медијације и генерално, алтернативном решавању спорова, изведен је из идеје правде и правичности. Формулисао га је и Аристотел, одређујући како праведан човек расуђује, он „радије решава спор пред изабраним судијом, него да води парницу, јер он види оно што је праведно, а судија види само закон. „Зато је уведен изабрани судија, па да правда победи“. APC је на линији ресторативне правде, за разлику од формалног судског поступка, који нужно ограничава правду и правичност у оквиру тужбе, чињеница утврђених током поступка и правне норме која се примењује у предмету. Правда која се постиже у таквом поступку је двојака: правда за тужиоца или друштво у целини (када су у питању кривична дела), и казна за окривљеног, односно оптуженог. Правда се у таквим споровима задовољава тако што се мери оно што једна страна (туžilаци) добије, односно намирају се са оним што друга страна (тужени) губи. Ресторативна правда, коју тражи медијација или арбитража, значи правду за све субјекте укључене у спор. При томе, свако нешто добија а нешто губи, сразмерно не само ономе што је изгубљено на супротној страни већ и ономе што губи страна која нешто добије. Ово је суштина правичног споразума који стране постижу узајамним уступком, за разлику од примене апстрактне правне норме у судском поступку, који не мора нужно резултирати правичном пресудом. Гаранција да се може постићи правично решење је избор страна у спору у погледу трећег, неутралног и независног посредника који ће подстицати и водити процес арбитраже и медијације. Самим избором посредника унапред се отклањају све могуће резерве у погледу независности и непристрасности суда као државног органа, посебно у споровима са државом или другим споровима који имају јавно-правни карактер. Такође, алтернативни поступак не само да почиње већ и траје све време вољом обе стране, односно у тренутку када једна од њих изгуби поверење у посредника, или уопште на такав начин решавања спора, алтернативни поступак губи смисао и обуставља се, а спор се наставља судским путем. Посебна предност APC је трајност одлуке за коју је постигнут споразум. Споразум постаје коначан и извршан у тренутку када је постигнут, односно, у случајевима одређеним законом, када га овери суд. Нема потребе за притужбама или другим правним лековима, али што је још важније, правичан споразум успоставља (релативно) трајно поверење и мир међу странкама и спречава будуће судске спорове. Ипак, медијација и арбитража имају и одређене слабости, које треба посебно узети у обзир у правном регулисању могућих алтернатива. У литератури се с правом истиче основна негативна страна која се састоји у могућности „изигравања“ слабије стране у спору. Принудним пристанком на медијацију, она може бити доведена у ситуацију да

изгуби основне процесне гаранције које јој припадају у судском поступку и коначно подлегне условима које диктира јача страна. У том случају се губи смисао алтернативног поступка који се састоји у једнакости воље за његово покретање, али и добровољности у постизању споразума као резултат поступка. Стога, у регулисању законских услова за алтернативни поступак, посебну пажњу заслужују елементи чињеничне неједнакости, што је супротно значењу АРС. Реална је и опасност од злоупотребе медијатора и других учесника и посредника у нагодби. Злоупотребе могу бити мотивисане лукративним мотивима, што у одређеном случају значи стварање добре шансе за корупцију (посредник нуди „специјалне услуге“ једној страни у преговорима, супротно принципима посредовања и супротно етичком кодексу понашања). Ипак, сама по себи, медијација је ближа грађанима, потенцијалним странкама у судском поступку, под условом да су едуковани и свесни могућности и предности овог неформалног поступка. Посредник својим ауторитетом има задатак да смањи тензије између страна и помогне им да схвате суштину проблема како би га превазишле. Посредник не нуди решење, он води странке и подстиче их да саме донесу одлуку. Из ових разлога, посебно у појединим споровима који су подобни за медијацију, потребно је изменити одређена законска решења и увести обавезни покушај медијације.

*Igor Kambovski, PhD, Full professor
Faculty of Law, Goce Delcev University Štip*

OUT-OF-COURT SETTLEMENT OF DISPUTES - ARBITRATION AND MEDIATION

Summary

In every democratic state, governed by the rule of law, the judicial system is a mirror of democracy, human rights and freedom. Strict legal and social standards related to the judiciary become narrow or somewhat ineffective over time, and the need for justice is ultimate. Courts are under the constant scrutiny of the professional, scientific, domestic and international public, and the public is often dissatisfied with the efficiency of the judicial system, considering that it does not provide effective and cheap protection of rights within a reasonable time and does not exclude secondary, political and similar influences on court proceedings. This imposes the need to find a solution to increase the efficiency of the judicial system, without abandoning the basic principles and postulates on which it is based. New, more rational trends and means to achieve such goals cause judicial reforms in the direction of dejudicialization,

using alternative methods for resolving disputes. The scope of judicial reforms at the global level includes the following basic goals: 1) acceleration of access to justice by speeding up and simplifying court procedures; 2) relieving the courts of accumulated cases, which could be resolved in another, out-of-court procedure. Alternative dispute resolution (ADR) is the general name for a method of out-of-court agreement and settlement that includes, first of all, arbitration and mediation, as the two main procedures of informal mediation and decision-making. The term ADR refers to any procedure that means an alternative, i.e. a substitute for a court procedure, an out-of-court way of resolving disputes. The possibility of alternative procedures is not limited in advance, so the emergence of new ADR methods cannot be limited or excluded. The main difference between the alternative procedure and the classic court procedure is that the dispute for which the court is competent is resolved without the formality of the court procedure, that is, it is not resolved by the court. Compared to court procedures, alternative procedures are much more flexible and adaptable to the nature of the dispute. Also, the alternative means relieving the court and saving time and money for the parties, as well as faster access to justice, i.e. dispute resolution.

Key words: *judicial system, mediation, arbitration, trial.*

Литература

- Камиловска Зороска, Т., *Медијацијата како алтернатива на судењето – нека спорот стане договор*, Зборник радова: Актуелните прашања за државата и правото на Република Македонија и Руската Федерација, Том 2, Скопје, 2007.
- Камбовски, В., *Судско право*, 2. август, Штип, 2010.
- Кнежевић, Г., Павић В., *Арбитража и АДР*, Београд, 2009.
- Moore C., *The Mediation Process*, 4th edn., 2014, доступно на: <https://www.perlego.com/book/1002412/the-mediation-process-pdf>, приступ страници 25.11.2021 г.
- <https://www.beyondintractability.org/bksum/moore-mediation>
- <https://ipacademy.gov.mk/wp-content/uploads/2020/03/ppp-medijaczija-roza-aleksova.pdf>
- <https://www.coe.int/en/web/cepei/mediation-tools>
- <http://nomcentarngo.com/obavezna-medijacija-zastita-prava-ili-stvaranje-vestacke-profesije/>